

26.

Wartości: piękno i bogactwo przyrody żywej – roślin i zwierząt

I. PROSPEKT WARTOŚCI

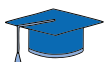
1.1. CEL OGÓLNY

Zdolność postrzegania i kojarzenia

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Odpowiedzialność za środowisko przyrodnicze

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Szacunek dla przyrody żywej

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Przyroda żywa łączy się z naszym życiem.
- Kontakt z przyrodą przyczynia się do rozwoju człowieka.

- Organizacje działające na rzecz ochrony przyrody.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Obowiązuje ochrona zagrożonych gatunków roślin i zwierząt.
- Wyrządzanie szkody przyrodzie ożywionej obraca się zawsze przeciwko człowiekowi.
- To, co żyje w naszym otoczeniu, jest własnością wspólną.

Zasady

- Poznają gatunki roślin i zwierząt.
- Używam produktów, które nie zagrażają przyrodzie ożywionej.
- Zbieram informacje dotyczące zagrożeń i ochrony przyrody.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Kontakt z przyrodą ożywioną uczy poszanowania życia.
- Troska o przyrodę rozwija w człowieku odpowiedzialność i szacunek dla wszystkiego, co żyje.
- Swoim postępowaniem rodzice mogą zaszczerpić w dziecku zainteresowanie przyrodą.

Zasady

- Uczę szacunku dla przyrody ożywionej, ukazuję szkodliwe skutki niewłaściwej ingerencji człowieka w środowisko organizmów żywych¹.
- Stwarzam dogodne i właściwe warunki dla hodowanych roślin i zwierząt.
- W otoczeniu rodziny są dostępne rośliny i zwierzęta.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Kultura osobista to również dbałość o zachowanie odwiedzanych miejsc (miejsce biwakowe, łąka, jezioro) w nienaruszonym stanie.

¹ „Gospodarka współczesna, podobnie jak i inne dziedziny życia społecznego, odznacza się nadzwyczaj szybko wzrastającą dominacją życia człowieka nad naturą”. KDK 63.

- Postawa agresywna wobec przyrody ożywionej ma negatywny wpływ na nią samą i na człowieka.
- Człowiek i przyroda ożywiona tworzą środowisko życia.

Zasady

- Organizuję wycieczki krajoznawcze w celu poznania bogactwa przyrody ożywionej.
- Zachęcam uczniów do korzystania z produktów organicznych właściwie przetworzonych.
- Opiekę nad środowiskiem naturalnym w otoczeniu szkoły przekazuję uczniom.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Zachęcamy uczniów, aby przynieśli rośliny doniczkowe do klasy. Uczymy dzieci, jak je pielęgnować. Dobrym rozwiązaniem jest także akwarium klasowe lub terrarium. W starszych klasach przeprowadzamy akcję w trosce o zagrożoną przyrodę w naszym regionie, np. sprzątanie lasu, zbiórka makulatury. Uczniowie mogą również zorganizować małą kampanię (wymyślanie haseł, projektowanie plakatów) promującą np.: używanie szklanych butelek, organicznych toreb w zastępstwie plastikowych itp.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczniowie mają świadomość istnienia wielu zagrożeń dla natury ożywionej, które mogą wynikać z ich działania². Podejmują konkretne inicjatywy w celu ochrony fauny i flory. Dostrzegają wartość i piękno otaczającej przyrody. Powstaje świadomość wspólnego środowiska życia.

² „W swoim publicznym nauczaniu Jezus podnosi wartość elementów natury. Jest On nie tylko mądrym komentatorem natury w przykładach, które lubi przytaczać, oraz w swoich przypowieściach, lecz również jej władcą (por. Epizod burzy u Mt 8,23-27, czy scenę opisaną przez Mt 14,22-23, w której kroczący po wodzie Jezus ucisza wiatr; (Mk 6,44-52; J 6,16-21). Pan zaprzęga przyrodę w służbę swojego planu zbawienia. Nakazuje swoim uczniom, aby patrzyli na przedmioty, na pory roku i na ludzi z ufnością dzieci, które wiedzą, że nie zostaną porzucone przez przewidującego Ojca (por. Łk 11,11-13). Uczeń Chrystusa, daleki od tego, by stać się niewolnikiem rzeczy, powinien umieć się nimi posługiwać, by budować współlucznictwo i braterstwo” (por. Łk 16,9-13). KNSK 453.

1.10. ZAGROŻENIA

Sprawy związane z ochroną środowiska traktuje się jako zbiór nakazów i zakazów, często pozostających bez związku z życiem. Zwierzęta domowe traktowane są jako przejściowe maskotki, które usuwa się, kiedy są niepotrzebne. Istnieje też ryzyko przesadnych działań na rzecz ochrony zwierząt, wobec których prawa człowieka stają się drugorzędne.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Ekolodzy (ale nie tylko, także tzw. zwykli ludzie, którym nieobce są losy ziemi) od lat biją na alarm: giną lasy, zagrożone są niektóre gatunki roślin i zwierząt, klimat się ociepla, człowiek prowadzi gospodarkę rabunkową, są problemy z utylizacją śmieci, człowiek niewłaściwie ingeruje w środowisko organizmów żywych itd., itd. W świetle takich doniesień ważne jest kształtowanie odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze wśród dzieci już od najmłodszych lat. Pierwszym krokiem, jaki rodzic może zrobić w tym kierunku, jest segregacja śmieci. Swoim postępowaniem rodzice zaszczipią w dziecku pozytywne nastawienie do świata roślin i zwierząt. Dobrą formą spędzania wolnego czasu w gronie rodzinnym są wycieczki krajoznawcze. W szkole można organizować sprzątanie najbliższego parku lub lasu, czy zbiórki makulatury, baterii, drobnych elektrośmieci.

Już małe dzieci trzeba uczyć, że przyroda ożywiona łączy się z naszym życiem, a zwierzęta są wrażliwe i inteligentne. Ból i radość odczuwają tak jak człowiek. Wyrządzanie szkody w przyrodzie prędzej czy później obróci się przeciwko ludzkości.

Kontakt z naturą przyczynia się do rozwoju człowieka. Obcowanie z przyrodą pozwala odnaleźć spokój. Nieraz pochylenie się nad mrówką, kwiatkiem czy motylkiem – czymś, co dobrze znamy, widzieliśmy to przecież setki razy – ukazuje niezwykłość. Jest dowodem na miłość Boga do ludzi i doskonałość świata.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Maria Kownacka żyła w latach 1894-1982. Była pisarką, tłumaczką, autorką słuchowisk radiowych dla dzieci. Współpracowała z „Płomykiem”, na łamach którego zadebiutowała w 1919 roku. W 1948 zostały opublikowane „Kajtkowe przygody”. Mimo że od tego czasu minęło wiele lat, utwór nadal posiada treści dydaktyczne.

Głównym bohaterem jest tytułowy Kajtek – młody bocian, który z powodu złamanego skrzydła nie mógł odlecieć do ciepłych krajów i dlatego zamieszkał w gospodarstwie pod opieką ludzi – państwa Orczyków. Z bocianie perspektywy młodzi czytelnicy poznają, jak wygląda życie w gospodarstwie.

Nazywam się Kajtuś. Mam długie, czerwone nogi, biały kubrak z czarnymi wyłogami, no i potężny, mocny czerwony dziób.

Przed moim dziobem drży całe nasze podwórko i wszyscy nieproszeni goście, to jest kury, gęsi, psy sąsiadów. Tylko z jednym Bukietem wolę się nie zadawać, bo to jest pies bez wychowania i nie umie się grzecznie obchodzić z takim bocianem jak ja.

Pewno was dziwi, dlaczego bocian gospodaruje na wiejskim podwórku zamiast łapać żaby na łące albo węże i jaszczurki w dalekim, ciepłym kraju!...

To jest bardzo żałosna historia. Przyszedłem na świat w pięknym, rozłożystym gnieździe ze starej brony, na wysokiej topoli rosnącej w zagrodzie u Orczyków. Byłem największy i najsilniejszy z trojga rodzeństwa, a głodny zawsze jak wilk.

Ciągle wołałem: – Jeść!... Jeść!... Jeść!... Gdybym mógł połknąć całą zagrodę razem z naszą topolą. Rodzice wymościли nam gniazdo żdźbłami trawy i na ten obrusik wykładali: pasikoniki, chrabąszcze, ślimaki, a nawet żaby i myszy upolowane na łące. To była prawdziwa uczta. Ale mnie zawsze wszystkiego było mało.

M. Kownacka, *Kajtkowe przygody*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań 2011, s. 5.

Dzięki przygodom tytułowego Kajtka dzieci poznają piękno i bogactwo przyrody ożywionej – roślin i zwierząt. Autorka z dużą starannością ukazała życie na polskiej wsi. Bocian jest pierwszoosobowym narratorem. To on zagląda

do każdego kąta i relacjonuje, co się tam dzieje. Opisuje wszystkie prace, sytuacje, których jest świadkiem.

Dzięki tej lekturze mali czytelnicy wiedzą, że porządek przyrody splata się ze światem ludzi. Maria Kownacka starała się opisać właściwy stosunek dzieci do zwierząt, ukazać więzi, przyjaźnie, które mogą się narodzić.

Książka ta powstała kilkadziesiąt lat temu i chociaż niektóre słowa czy sytuacje dla współczesnych dzieci (zwłaszcza żyjących w mieście) mogą być niezrozumiałe, to nie można jej jednak odmówić tego, że ukazuje wartość i piękno bogactwa przyrody.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Jan Paweł II, *Przemówienie na audiencji dla dzieci i młodzieży w Bazylice Świętego Piotra, 6.12.1978*, w: tegoż, *Bardzo pragnę przybyć do was*, wybór I. Makowicz, wyd. Kuria Diecezjalna, Częstochowa 1979, s. 27.

Im bardziej wnikamy we wnętrze człowieka, tym bardziej stwierdzamy, że w większym stopniu różni się on od przyrody niż jest do niej podobny. Człowiek posiada umysł, inteligencję, wolność, świadomość, tak więc bardziej podobny jest do Boga niż świata stworzeń.

Wymowa morza. Przemawia ono bez słów. Przemawia językiem głębi. Nad morzem św. Augustyn prowadził swe rozważania na temat niezgłębionej tajemnicy, jaką jest Bóg – i tej tajemnicy, jaką jest człowiek. Ludzka dusza... Człowiek współczesnej cywilizacji zagrożony jest chorobą powierzchowności, niebezpieczeństwem spłylenia. Trzeba pracować dla odzyskania tej głębi, która właściwa jest ludzkiej istocie. Tej głębi, która wzywa jego umysł i serce, podobnie jak morze wzywa. Jest to właśnie głębia prawdy i wolności, sprawiedliwości i miłości. Głębia pokoju.

Jan Paweł II, Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny...*, dz. cyt., s. 468-469.

Kiedy komfort techniczny osiąga szczyty, rodzi się tęsknota za pierwotną tęsknotą. Otaczający człowieka świat, który sam sobie utworzył, staje się dla niego więzieniem. Rozlega się w nim krzyk za wolnością, za czymś zupełnie innym niż to, co człowiek ma wokół siebie. Okazuje się, że czas wolny od zajęć nie oznacza jeszcze wolności i swobody, że trzeba uczyć się mieć czas wolny, jeżeli praca ma nie stracić sensu.

Elementarz Benedykta XVI (Josepha Ratzingera)..., dz. cyt., s. 28.

Strata puszczy i lasów pociąga za sobą równocześnie stratę gatunków, które mogłyby w przyszłości stanowić zasoby niezwykle ważne nie tylko dla wyżywienia, ale także dla leczenia chorób i wielu usług. Różne gatunki zawierają geny, które mogą być kluczem do zaspokojenia w przyszłości pewnych ludzkich potrzeb lub uregulowania pewnych problemów ekologicznych.

LS 32.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Przypatrzcie się ptakom w powietrzu: nie sieją ani żną i nie zbierają do spichrzów, a Ojciec wasz niebieski je żywi. Czyż wy nie jesteście ważniejsi niż one? Kto z was martwiąc się, może choćby jedną chwilę dołożyć do wieku swego życia? A o odzieniu czemu się zbytnio troszczycie? Przypatrzcie się liliom polnym, jak rosną: nie pracują ani przędą. A powiadam wam: nawet Salomon w całym swoim przepychu nie był tak ubrany jak jedna z nich. Jeśli więc ziele polne, które dziś jest, a jutro do pieca będzie

Por. Rdz 1,9-12;
Rdz 1,20-26; 6,9-22;
30,37-43; 41,1-43;
Kpł 11,29-38; 19,19;
Lb 22,21-35; Mdr 4,1-6;
J 10,11-15.

Por. KKK 2415; 2417;
2418.

wrzucone, Bóg tak przyodziewa, to czyż nie tym bardziej was, ludzie małej wiary? (Mt 6,26-30).

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Zwierzęta są stworzeniami Bożymi. Bóg otacza je swoją opatrnością i troską. Przez samo swoje istnienie błogosławią Go i oddają Mu chwałę. Także ludzie są zobowiązani do życzliwości wobec nich. Warto przypomnieć, z jaką delikatnością traktowali zwierzęta tacy święci, jak św. Franciszek z Asyżu czy św. Filip Nereusz (KKK 2416).

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

- Abbadie L., Baudouin M., *Las. Środowisko żywe*, tłum. J. Proćków, wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2006.
- Borecki T., *Puszcze, bory, lasy Polski*, wyd. Oficyna Wydawnicza Forest, Józefów 2009.
- Elementarz Benedykta XVI (Josepha Ratzingera) dla pobożnych, zbuntowanych i szukających prawdy*, oprac. M. Zawada, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.
- Franciszek, enc. *Laudato si'*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.
- Jan Paweł II, *Przemówienie na audiencji dla dzieci i młodzieży w Bazylice Świętego Piotra*, 6.12.1978, w: tegoż, *Bardzo pragnę przybyć do was*, wybór I. Makowicz, wyd. Kuria Diecezjalna, Częstochowa 1979, s. 24-28.
- Hammond P., *Atlas zagrożonych zwierząt*, tłum. G. Winiarska, wyd. Muza, Warszawa 2006.
- Kalinowska A., *Łaskotani chrabąszcza wąsami. Po zielonym świecie z ks. Janem Twardowskim*, wyd. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 2005.
- Knaflowska J., Siemionowicz M., *Ilustrowana księga przyrody polskiej*, wyd. Podśiedlik Raniowski i Spółka, Poznań 2005.
- Kossak S., *Saga Puszczy Białowieskiej*, Wydawnictwo Marginesy, Warszawa 2016.

- Papieska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, tłum. D. Chodyniecki, wyd. Jedność, Kielce 2005.
- Pullin A.S., *Biologiczne podstawy ochrony przyrody*, tłum. A. Amirowicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, red. M. Przybył, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.
- Twardowski J., *Mrówko, ważko, biedronko*, w: tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać*, wybór i oprac. J. Giebułtowicz, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1989, s. 220.
- Verhoef-Verhallen E., *Encyklopedia europejskich i egzotycznych ptaków ozdobnych*, tłum. D.E. Chełstowska, wyd. Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2006.
- Wajrak A., *Wilki*, wyd. Agora, Warszawa 2015.
- Zasieczna B., *Encyklopedia przyrody. Fauna i flora Europy*, wyd. Muza, Warszawa 2001.

